

RUDOLF SLOBODA¹

Az öröm fekete színe

(Čierna farba radosti)

¹ Slobodának (1938–1995) bár már tucatnyi könyve megjelent magyarul, s a kortárs szlovák (posztmodern) próza Vilikovský (és Dušan Mitana) melletti legrangosabb képviselője, magyar recepciója még mindig messze nem rangja szerint való. Tavaly októberben volt húsz éve, hogy (ötvenhét éves korában) öngyilkos lett. (T. L.)

A kék téli égbolton, vagyis fenn az égen, gyönyörű szép, négyzet alakú sárkány száll, egy papírtigris, Jane unokahúgom műve Colorádóból. Egy ugyanilyen sárkány nyerte el a legjobb és legszebb sárkány díját egy versenyen az USA-ban, melynek győztese az én unokahúgom, Jane Godany képzőművészeti főiskolai hallgató lett. A versenyt az döntötte el, hogy a sárkány fekete volt.

Jane a következőket mondta: „A nagybátyám gyermekkorra óta szerette a fekete színt, még amikor az nem is volt divatban. Szerette a fekete ruhákat és a sötétfekete ablakokat, a fekete kutyákat és a fekete macskákat, a fekete nőket, a négereket is, őket egyenesen imádta, még ha csúnyácskák voltak is, és a fekete szín állítólag a Žofia névre emlékeztette. Amit lehetetlen kiejteni. Nem Dzsofia. Sophiát jelent, de szlovákul van. Az apja, vagyis az én nagyapám, szintén szerette a fekete színt. Először zöldre festett mindent, de azt állandóan feketével javította ki, egészen addig, mígnem fekete lett minden. Egyszer ez a nagyapám az egész házat feketére festette, azután belebetegedett. A nagybátyám igen babonás. A nagyapám betegsége idején mindenütt lekaparta a falakat, egészen a tégláig. De azok is feketék voltak. Mire a nagyapám elnevette magát az ágyban, és elmondta, hogy a téglákat kéményből, illetve kéményekből szedték ki. Egyszer Dévény szent várát festettem meg nekik, de azt is feketével akarták.”

Én is készítettem egy ilyen fekete sárkányt, de nem eresztettem föl. Odaadtam a gyerekeknek, és amikor ők fölengedték, messzelátóval figyeltem ama fekete rombuszt – igen, rombusz alakú volt, de a rombusz tulajdonképpen négyzet –, és nekem a különböző adóságaim és restanciáim jutottak eszembe, meg a jövőm. Az örömet mindig beárnyékolják a gondjaink, a jövőnk, az adóságaink, az elmaradásaink. Megtanultam már nem gondolni a múltra, ezért többet kell foglalkoznom a jövővel. Azt mondom, kell, de nem a saját akaratomból, ez a *kell* teljesen idegen tőlem: erős kényszer csupán. De így is jó, egyenesen kellemes: elképzelem a szörnyű jövőt, és magamba süppedek, s csak sóhajtozom, könyörületért esedezem Istenhez, tehát valami csodát várok, mert az adóságaimtól egyedül csak a csoda vagy a halál szabadíthat meg. Nem sajnállok senkit, mert senkire nem vár ilyen nehéz jövő, ekkora adóságokkal és restanciákkal, miközben eszem ágában sincs megtagadni magamtól az olyan ostoba kiadásokat, mint a cigaretta meg ilyesmik; különben is, a ciga-

rettát, Ilečko úr szerint, a bolondoknak ingyen kellene osztogatni. Ezt többször is mondta már, de csak később kérdeztem meg tőle: „A bolondoknak azért, hogy teljesen tönkretegyék magukat?”

Már egy órája köröz a sárkány a falu felett. Köröz? Nem, inkább remeg, akár egy rabul ejtett madár, mintha valamennyi rab jelképe lenne. Hamarosan azonban belerakják egy kis koporsószerű ládikába, és ott hagyják örökre. Szép téli napok vannak mostanában, a sárkány a fagyos levegőben is képes repülni, de a gyerekeknek idejük kell, hogy legyen rá. Először is szépen fel kell tekerniük a zsineget, főleg azonban meg kell találniuk a sárkányt, mert nincs a világon olyan gyerek, aki tudná, mit hová tesz. Gyakran én is utánozni akarom őket, és a függöny mögött hagyom a kávécsészémet az ablakban. Azt szeretném, ha három nap múlva találnám meg ott, de az éjszaka erre a legkevésbé sem megfelelő, ezért a sötétben a fülénél fogva a mosogatóba rakom a csészét. A többi edény, mely a nedves közegben is mély álmát alussza, akár a tölgy gyökerei, egymáshoz koccanva fogadja a betolakodót, a gazdának pedig mérgében rá kell gyújtania egy cigarettára, és már nem is tud reggelig visszaaludni. Amikor fél négykor kinéz az ablakon, azt látja, hogy hull a hó, és a hőmérő mínusz egy fokot mutat. A higany így fog ingadozni nulla fok körül egészen januárig, amikor komolyabb fagyok is lehetnek már.

Nem akarom állandóan ismételtetni, hogy a legjobb hónap a január. Amiben talán még az augusztus közelíti meg, de más szempontból. Minden jó ezekben a legfőbb hónapokban történik, ezekben a hónapokban tökéletes gyerekek születnek, akik közül a januáriak májusban, a többiek pedig, a decemberben, karácsonykor, vagy rögtön január elején fogantak augusztus legvégén jönnek világra. De a legjobb az augusztus vége, még jobb, mint a január eleje, amelynek más szempontból szintén jobb a lelegeje, vízkereszt táján, de a legeslegjobb január elseje éjfél után, az emberek Szilveszterkor felszabadultak, és még a legrendesebb is eltépi ilyenkor elvei láncát, és szájon vág valakit a szilveszteri mulatságban. Vagy ő kap egyet, néha olyan is, aki valóban megérdemli.

Azt kérdik, belefér-e a fekete sárkány a ládikába? És ez utóbbira megfelelő-e a ládika szó? Meg kell mondjam, a valóságban egy koporsóról van szó, a háznak e jelképéről, melyben a földbe helyeznek bennünket, akárha egy ablak és ajtó nélküli házikóban, mely még lakályosnak is mondható. Egyébként annyi ilyen metaforát gyártok, amennyit csak akarnak. Például e házikót puha habszivaccsal bélelik ki, kinek-kinek a saját méretére szabják, és békén hagynak benne minket. Az ember háza pedig? Annak ugyan vannak ablakai, de csak azért, mert aki él, lélegeznie kell. Kevés szó esik viszont arról, hogy az ablakból ki is lehet ugrani, ha ég a ház. Ezért tűz esetén az emberek, ahogy azt néhányszor már megírtam, nem a betétkönyveiket mentik ki elsőnek, hanem a virágcserepeiket, mert azok az ablakban kéznél vannak, s ha ég a ház, az ember füttyül a betétkönyveire, örül, hogy végre ég a háza a betétkönyveivel együtt, ezért a virágcserepet veszi magához az apró kaktusszal, mert ez a zöld sünike az Istennek is sokkal kedvesebb, mint a betétkönyv. De tovább is fejleszthetjük ezt a metaforát, és elmondhatjuk, hogy tűzvész esetén az ember bizonyos lehet abban, hogy a múltat maga mögött hagyta. A tűz mindent elemészt, ami értéktelen, és kívülről nézve micsoda szenvedéllyel ront neki a táplálékának – ebben a sárkányra hasonlít –, az ember hajlamos elfeledkezni róla, hogy nincs túl a veszélyen. És még nyilvánvalóbbak ezek az érzések, ha valamelyik rossz szomszédunk háza ég.

A sárkány egyelőre a koporsóban hever, és mire rátalálnak, egészen megváltozott, mint az a nő, aki valamelyik filmben utolsóként szaladt ki az égő házból, és sodrófájával a tűzoltót kezdte püfölni... mint látják, nem magamról beszélek, mert akinek adósságai vannak, nincsenek betétkönyvei. Én úgy bele tudom élni magam bárkinek a helyzetébe,

hogya azt mint a magamét adom elő, az illető halálra röhögi magát az ostobaságomon. A szlovákban, más nyelvekhez hasonlóan, ez az úgynevezett *Ich-forma* segítségével érhető el. Ha például azt mondja valaki a szomszédjának, aki még soha nem hallotta az algebra szót... de elmondom részletesebben.

„Szomszéd úr”, fordul az ember a szomszédjához, aki nem tudja, mi az az algebra, „tudja, mi az az algebra?”

A szomszéd fölemeli tekintetét, rátámaszkodik az ásóra, és így szól:

„Nahát, szomszéd úr, hogy már mindjárt reggel milyen csipkelődő kedvében van.”

„Csak eszembe jutott. Látom, már néhány órája dolgozik, mondom, elbeszélgetünk egy kicsit...”

A szomszéd bólint, mert ez igaz. Te pedig folytatod, vagyis én pedig folytatom:

„Elvégre magának is tanulnia kellett algebrát.”

„Jó, hát mi az?”, kérdi türelmesen a szomszéd.

„Az egy tudományszak, a matematika egyik ága, például, mikor azt mondjuk: a plusz bé egyenlő cé. De pontos számokat nem tudni.”

A szomszédnak derengeni kezd valami.

„Tudom, azok az ikszek meg ipszilonok meg négyzetek, már elfelejtettem őket. Mire volt jó mindez? De miről van szó?”

„Túlságosan elhanyagoljuk az algebrát, pedig olyan az embernek, mint egy falat kenyér.”

„Úgy van. Az emberek elvadultak, nem ártana nekik egy kis fegyelem. Csak nem tudom, épp az algebrával kell-e kezdeniük...”

A szomszéd szentül hiszi, hogy a politikáról lesz szó, és egy másik szomszédról, aki lop.

„Így felejtünk el lassan mindent, amit az iskolában tanultunk”, mondom még, és bemegyek a házba.

Ismétlem, nem tudni, melyikünk volt ebben a metaforában a szomszéd, és melyikünk voltam én. És valakit egészen addig emésztget ezzel kapcsolatban a kétség, míg fel nem cserélem az algebra szót egy másikkal, mondjuk, szintén a matematika területéről, az előbbihez igen közeli, arab eredetű algoritmussal. Ezt azonban már kevesen ismerik.

A hosszú téli éjszakákon álmaitokban fokozatosan felsorakozik az egész családodok – az unokafivéreitek és unokanővéreitek, nagynénjeitek, nagybátyjaitok, nagyapáitok és nagyanyáitok... és szépek is vannak meg ocsmányok is e téli álmok között, sőt unalmasak is meg lehetetlenek és összevisszák, akár egy szemétdomb. Különösen karácsony előtt térnek vissza régi álmaitok a Jézuskáról meg a nagy ajándékról, amit valamikor a második világháború vége felé hozott nektek, amikor hétévesek voltatok, és azt hittétek, a Jézuska olyan tízéves forma lehet, aki képes beszerezni bármit, miközben neki nincs szüksége semmire, szétosztogatja mindenét, tehát a játékokat is, meg az olyan hasznos portékát is, mint a zoknik, sálak, melegítő, vagy mint a dió. Magam nem szerettem, ha a Jézuska sálat hozott, az egyenesen sértő volt, hiszen azt az apám is vehetett nekem. Egy rendes Jézuska olyan játékot szerez, amelyet még nem is láttatok. Én tizenöt éves koromig falun éltem, és fogalmam sem volt, miféle játékok létezhetnek egyáltalán. Az apámnak nem volt nehéz Pozsonyban valami kimondottan jézuskásat venni – mondjuk egy játék-teherautót, valamilyen babát vagy hajót, vagy mondjuk legalább Ki nevet a végén!-t. Meg voltam győződve arról, hogy az igazi játéknak amolyan jézuskás csomagolásban kell lennie, továbbá még az illata is elárulja, hogy újonnan vették, friss rajta a lakkozás meg minden része tökéletes, és még véletlenül sem olyan, amit a faluban is elkészíthetett volna valaki. Még a szánkók is gyönyörűek voltak, melyet kivétel nélkül minden gyerek ajándékba kapott a községtől, fénylett rajtuk a lakk, a talpukon meg olyan

szépen csillogott a sín, hogy kár volt velük kimenni a hóba. S még a kötele is szép volt, meg rajta a csomó is. A Jézuska ajándékának teljesen újnak kell lennie, meglepetésként kell hatnia stb.

Alkonyattájt azt látni, hogy a gyerekek viszik haza a fekete sárkányt, a fejük fölött tartják, és jobbra-balra lökdösik egymást, és csupán egyetlen tisztességes srác akad köztük, aki menet közben föltekeri a zsineget, és ügyel rá, hogy ne szakadjon le a sárkányról. Belőle egyszer kiváló gazda lesz!

Az igazi Jézuska hóborította szánkón vagy aranyhintón érkezik, vagy egy szürke felhőn, egészen belepte a hó, úgyhogy a behavazott ajándékokkal megrakott szánkóját nem is lehet is látni, és ha letesz egy ajándékot valamelyik jó gyereknél, kevéske havat is szór vele a szobába, és a karácsonyfára hullott hópelyhek egészen ünnepek végéig nem olvadnak el, ha pedig kinéztek az ablakon, fehér háztetőket és sötét-fekete patakokat és folyókat láttok, a távolban pedig mindenféle örvendező, sötét-fekete alakot, ahogy ott hemperegnek és kiabálnak, továbbá négy vagy öt fekete szőrű kutyát, a gazdájukon rózsaszín mellény és fekete pulóver, lerí róla, hogy jó módban és gondtalan életet él, gyűlölnötök kell az ilyen embert, de ez a gyűlölet egyáltalán bántó, ha elnézve őt és az öltözetét, hozzáteszitek: bolond, jöllehet korábban még soha nem láttátok őt, s az is lehet, hogy AIDS-es.

A bolond fölött nagy testű fekete varjak szállnak, valójában szürke dolmányos varjúk, de a hó fölött feketének látszanak. Csupán a holló teljesen fekete, kedvenc madarunk, melyről egyes népek úgy tartják, hogy az hozza a kislányokat, és a fa legfelső ágáról is ellopja a diót, még januárban is.

A szél lefújja a havat a tölgyről, mely teljesen fekete, míg a levelei el nem száradnak, azután barna, de úgy is ijesztően hatalmas és önérzetes, hogy félni lehet tőle. Tavaszra az egész tölgyes megfeketedik. Ezek a fekete erdők. Félelmet és hűvösséget árasztanak, elbizonytalanítanak, és szinte hihetetlen, hogy nyaranként az ilyen, korábban félelmetes erdőben mégis túlélte eperre lelhet az ember, melynek illata akár a konyaké, színe utánozhatatlan, mint a gyönyörű árvai asszonyoké, akik bőre ugyan hófehér, arcuk pirosát barna foltocskák tarkítják, s akiket magashegyi életviszonyaik alaposan megkeményítettek. Két ilyen fiatal lánykát is láttam Pozsonyban, a Brouk, másképpen Duna Áruház alatt baktattak, mire öreg szemem menten elhomályosult, és képzeletben visszaroppentem ifjúkoromba, amikor még férfierőm teljében voltam, s amikor még izgalomba hoztak a lányok arcán a barna foltocskák, és biztos voltam benne, hogy ilyen nőre gondolt Hviezdoslav is, amikor *Az erdőőr feleségét* írta, hiszen én is láttam egyszer egy ilyen asszonyt Felsőkubinban, bár idősebb volt már, de majd kicsattant az erőtől és az egészségtől, ritka-nagy kék szeme volt, s feltűrt ruhaujjja könyökhajlatig látni engedte fehér, ám mégsem teljesen hófehér kezét, mely akár egy könyvben, amikor a festőnek egy kezet kell megfestenie, de az nem lehet ugyanolyan fehér, mint a papír, mégis tudni, hogy az a valóságban hófehér, s erős, bár isten ments, egyáltalán nem inas, ellenkezőleg, húsos és telt, amely inkább dísz a nőnek, s akinek kék szeméhez remekül illett frissen mosott, piros kivarrású, fekete blúza, de mégis inkább mintha egy könnyű pulóver lett volna rajta. Az a bizonyos árvai asszony egy botot tartott a kezében, és megvárta, míg egészen közel érek hozzá, megvárta, míg ráköszönök... most látom, még harminc sem lehetett, tehát tényleg nem volt öreg, csupán az én gyermekem diákszemem látta annak, és mindjárt odalett minden nyugalom. Ekkor az asszony fölemelte a botját, de nem a végét, hanem a fenti részét, és kezével levett ifjonti sörényemről egy pókhálót. Ilyen éles szeme volt... A szavait ma már nem tudom felidézni – természetesen nem köntörfalazott, nem hümmögött, hanghordozása érettségről és határozott beszédmodorról tanúskodott, még össz-szlovákiai viszonylatban is kitént volna műveltségével. Valami ilyesmit mondott:

„Hová, fiatalúr?”

„Csak úgy sétálgatok, a szünidőt töltöm itt.”

„Ez a lábbeli nem az erdőbe való, fiatalúr”, és a lábbeli szó mehökkentett, mert azt hegyentúli kifejezésnek véltem.

Elmosolyodott. De nincs itt elég terünk rá, hogy leírjam a mosolyát. Az egész arckifejezése megváltozott, és hirtelen kislánynak hittem, bár azóta be kell ismernem, hogy azt gondoltam, lehetnének fehérebbek is a fogai – a diák, aki voltam, akkor még nem tudta, hogy a legegészségesebb fogak sárgák. Az ajka körül, a szája szögletében pompás kis ráncok képződtek, s ettől kissé huncutkássá vált az arca; Turanka nénémet szoktam ilyennek látni néha, amikor meglátogattam őt Hegyentúlon, csakhogy Turanka néni nem nevetett olyan gyakran, sőt néha kifejezetten szomorú volt. Ezt az árvai asszonyt azonban nyilván soha nem lehetett szomorúnak látni, s feltételezem, a szomorúság szót sem ismerte.

„Miért van úgy meggörnyedve?”, kérdi vidáman az árvai asszony. Kihúztam magam, de nem vettem a lapot, hogy beszélgetni szeretne. Valószínűleg nem jöhetett rá azonnal az életkoromra; messziről, meggörnyedve, lógó orral olyan lehettem, mint egy öregember, amilyen jelenleg vagyok. Láttam, hogy sajnálkozik rajtam, s már nem tart tőlem.

„Hát persze hogy úgy járok, hiszen az utat figyelem”, mondtam.

„Pedig nem szép látvány ilyen hajlott háttal. És jobban tenné, ha visszafordulna, mert jön a vihar.”

De bármennyire is szeretném a mai olvasó számára érzékletessé tenni ezt az élményemet, úgyszem fogja elhinni nekem, hogy valóban megdörrent az ég. Kezdhettem volna mindjárt azzal, ahogy kell, ó, én, mafla, hogy esőre állt, s csak ezután kellett volna rátérnem erre az asszonyra. Bizony, mafla voltam, megjátszottam a hőst, és továbbindultam, az erdő felé, ő pedig le, a falunak – régen történt mindez. Mára már biztosan el is felejtett – ám most, hirtelen, ugyanolyan alakokat látok, harminc évvel később, az említett Brouk előtt, lehet, a lányait, az unokáit vagy a kishúgait. A valóságnak megfelelően megjegyzem, hogy bár az öltözetük ízléstelen volt, a látásuk ugyanúgy felvillanyozott, mint az övé annak idején, Felsőkubin fölött. Már évek óta szeretnék valakinek arról az asszonyról és huncutkás arckifejezéséről beszélni, de még mindig nem fejtettem meg annak a pillanatnak a titkát, csak dadogni tudok, s biztosan összehordok hetet-havat róla. Egyébként sem akarok az emlékezőképességemmel dicsekedni – mindenkinek olyan, amilyen, és felejtetni is kell, az is része az emlékezetnek.

Ezek a mostani és modern árvai nők egy kissé előrehajló, fekete próbakisasszonyt bámultak a kirakatban, akinek bőrszíne egyformán elvarázsolta az összes szürrealistát, ám akinek előrehajló mozdulata, akár egy fiatal fickót, engem ragadott magával, nemkülönben a keze, mellyel egy másik próbababát érintett meg – persze, próbababáról beszélek, nem a folydogáló víz fölé hajló manökenről, a kirakatban honoló természetfeletti nyugalomról beszélek, ahol a szóban forgó bábualak egész éjszakán át örökös az üveg mögötti titokzatos élet futása fölött, a próbababák rejtélyes aszexualitására és hibátlan öltözékére gondolok –, és ezek az orrukat a kirakatüveghez lapító fiatal árvai nők nagyokat nevetgéltek saját, ily módon kissé eltorzult arcuk láttán, miközben feltételezték, hogy a próbababa jobban látja őket, mint én, a gondolkodó, aki mögöttük állok, s e kéklő téli nap fekete öröme fölött töprengek, amikor az összes kék felületet a nagy fauvista, ama bizonyos Teremtő vastag fekete vonalakkal határolta körül, mintha csak a fauvizmust követő realizmussal és más izmusokkal szembeni dacból tette volna.

A nők most orrukat a kirakat jobb sarka felé csúsztatták, ahol egy bundába öltöztetett női próbababa mellett, melynek ujján egy húszezer koronáról szóló árcédula lógott, egy fiatal fiúalak is látható, egy aszexuális figura, afféle mintadiák, mely hanyagul kezében

tartja levetett, s mindössze tízezerért kínált bundáját, kissé odébb pedig egy nála magasabb, tizenkét éves forma leányka figurája, melynek testére ellenállhatatlanul vonzó melleteket varázsoltak, aki vállán átvetett bundáját, mintha csak valamely hangverseny előtt vagy után a hőségtől átforrósodott előcsarnokban a ruhatárba vinné, esetleg onnan hozná, miközben a gondolkodót, aki én vagyok, a vagyon és a gazdagság, az ezüst tálon felhalmozott ételek, a házasságon belüli, ám az embernek a személyes szabadságát is biztosító harmónia bűnös vágya kerítette hatalmába, mely házasság egyszeriben más, azaz új lesz a számára, mivel a gondolkodó az apró és gazdag, szörmebundás balett-táncosnót vette feleségül, aki szereti őt. S nemcsak magamagáért, hanem azért is, mert gazdag, és a gondolatait már ingyen is elkötyavetyélheti. Mert van kedve élni.

Hullni kezdett a hó a kirkatüveg mögött lezajló, fentebb részletezett misztérium előtti forgalmas téren, s a fekete sárkány, mint egy, a szekrényben levő, kivaszt fehérnemű közé préselt, egyik oldalára fektetett és a többi fehérneművel betemetett medve, szóval, a sárkány nyugtalanul megfordul sírjában, repülni szeretne, elszakadni a zsinegtől, és mindörökre eltűnni a tenger irányában, el innen, messzire. Szállni a személy- és teherhajók, szállni a hullámok fölött, majd leereszkedve a vízre, továbbbúzni Amerikába az én kedves, gyönyörű unokahúgomhoz Chicagóba.

És ez még nem minden, sajnos! Mennyi szenvedést rejteget számára a szabadság! A Kordilerrák fölött átrepül a Csendes-óceán fölé, majd a Kuril-szigetek felé tartó vitorlás kirándulójákat navigálja. Nézzék, japán, mondják a sárkányra a szolgálatban levő tengerészek, amikor az óceán csendes...

Az algebra mindent megváltoztat, amit költőinek tudunk. A sárkány nem tud meglenni a maga zsinége nélkül, vagyis azt mondhatnánk, hogy egy olyan állat, melynek két farka van, egy elöl, zsinegből, és egy hátul, melyen apró zászlócskák lengedeznek. Az algebra nem vonatkoztathat el e farkaktól, és nem feledkezhet meg róluk. Ha nagy vonalakban akarnánk leírni a sárkányt, egy olyan vonalat kellene elképzelnünk, mely egy hosszú elülső farkban végződik. A teste pedig zsineg nélkül nem több egy afféle élettelen tárhelynél – mindkét összetevő egyaránt fontos. Az a bizonyos fekete, mely tekintetünket magához vonzza, csupán a hasa, azaz az a része, mely az ember kezénél kezdődik, mellyel a sárkányt tartja. A fehérneműs ládikabeli örömtelen életét felváltja a tengerek, illetve a földgolyó szent hegyei fölötti szárnyalás szabadsága. Mint a halál angyala, látzólagos könyörtelenséggel csap le az argentin sasra, mely a síkságok felé veszi az irányt, a vulkáni eredetű, levegőtlen lyukak felé, ám a sárkány ekkor újból felcsap az ég magasába, pánikot keltve a chilei hadsereg repülő gyakorló egységei körében, riadókézültetés elrendelésére készítve a NASA-t és aktiválva a műholdas riasztórendszereket, felfordulást okozva Kínában, a Távol-Keleten és Indonéziában, ám a legvégén visszatér Szlovákiába, a Morva és a Duna összefolyásához, rendeltetési helyére.

Zsineg helyett egy megfelelő, erős kötél tartja, mely akármilyen hihetetlen, mindössze néhány méterrel lóg a föld fölött. Közvetlenül a leszállás előtt ez a kötél éri Dévénynél elsőként a földet, ezután a zsinegnek már nincs többé jelentősége: a sárkány egy tölgyfán landol, miközben a távolból tömegek – a Szent Cyrill és Metód ünnepség résztvevői – figyelik. S akárha csoda történt volna, megrohanják a különböző egyenruhás alakulatok és a felderítő osztagok, továbbá a gyerekek, a volt politikai foglyok, és a nők... kicsik és nagyok egyaránt, de legfőképpen az istenfélő, illetve a szenvedő asszonyok.

Másutt, egy további helyen, a szent hegy túloldalán halk korált hallani. De mégsem istentiszteleten vagyunk. Egy 1960-as gyártmányú régi autó körbedeszakázott platóján kis csoport ácsorog. Akikben távcsovünk segítségével a mi árva lányainkat ismerjük fel ugyanazokban a ruhákban, mint a Brouk előtt, láthatóan alacsonyabbak a körülöttük levő

férfiaknál, egy szónok ügyetlen mozdulatokkal mutogat valamit, lent, az autó mellett pedig idősebb emberek egy másik csoportja, akiket leírt a történelem, s akik a platón álló férfi hadonászását figyelik, és időről időre tapsolnak is hozzá – különböző olcsó ruhák és sapkák, falusi kendők tarka elegye, itt-ott egy-egy tarka zászlócska, gondolom, ezek is jelképei valaminek. Mögöttük tíz méterre, kissé hátrább, rövidre nyírt hajú fickók, szlovák skinheadek, izmos karjuk szorosan a testük mellett, kidolgozott farizmus erős lábuk fölött rángatózik, tökéletes látványt nyújt valamennyi, mintha csak eszményi kinézetük miatt tenyésztették volna ki őket, mint a nemzet egészséges magját, akik mintha a platót körbevevő kisebb gyülekezetet vigyázták volna. Felhangzik az Internacionálé, taps, a platóról lejönnek a szónokok, a pártelnök pedig egy fekete – mulatt – kisfiú kezét markolja, egy szlovák félvérét, aki néger is meg szlovák is, nyalókát nyújt felé, a mulatt fiúcska mélyfekete szemei felragyognak, amikor az egyik árvai nőtől fagyalaltot kap, s amikor leejti, senki nem tudja, hogy a XXI. század Leninjét látta, mert a gyülekezet odébbáll, míg az autó továbbmegy, míg a skinheadek rá nem vetik magukat és nem kezdik leszorítani az árokba, míg az utca túloldaláról oda nem lép öt gumibotos rendőr, és kezdetét nem veszi egy jó kis verekedés. Lenin az apjával eltűnik a tömegben, egy másik nagy, zajos tömeg mögül előkerül egy valamivel kisebb fellobogózott, színes csapat, egy zászlón a megsebzett szívű Hétfájdalmas Szűzanyát, Szlovákia védőszentjét látni barokkos pózban. Mögötte fehér miseruhában egy egyházi méltóság, akit, mint említettük, egy másik tömeg követ, amelyben a nemzeti tanács politikusai mellett néhány író is feltűnik, miként vannak itt régi párttagok, s az árvai nénik ízlése szerint öltözött elvtársnők, akik azonban egyáltalán nem hasonlítanak az én árvai nőimre, teljesen más nénikék ők, elke-seredettek, akik úgy várják a fekete sárkányt, mint a csodat, azt, amely végre-valahára lerántja a leplet minden rosszról a földön, és mindenkinek megmutatja a helyes utat, mely valamiféle földöntúli jelenségen alapul, valamin, ami a lézersugár és a korbács, az öregedés és eltékozolt életük miatti bosszú elegye, mely az ördög csodatétele, viseljen bár női nevet is, mely nem egyéb bosszúvársáznál, még ha az ég bosszújáról van is szó – de valamennyien érezzük, hogy az igazi bosszút, a történelem bosszúját egyelőre a mulatt hordja magában, aki egy fehér szlovák kezét fogja, senki nem tudja még, mit tervel majd ki ez az apróság, s hogy milyen lesz a folytatás, hogyan lesz majd meg az eljövendő század gulágok nélkül, de úgylát mindent megbosszul, senki nem tudja még, hogyan fogják újból megünnepelni május elsejét, hogyan kerül elosztásra a nemzeti jövedelem, hogyan honorálják majd a művészértelmiséget, éppen ezért mindannyian nagyon félünk és nagy bennünk a bizonytalanság, mert nem tudjuk, hogy az a bizonyos fiúcska, az a Lenin, ott, Dévényben, mélyen benne rejlik minden emberben, egyszerűen elpusztíthatatlan, agyafűrt, a szó lenini értelmében nem anyagi valóság, Hegel feje tetejéről talpára állított abszolút eszméje ő, és a megfelelő helyzetet, a megfelelő gesztusokat keresi a maga számára, még szégyellős, még a pubertás kor, az első pattanások és az első szerelmek előtt áll, még a gimnázium és a kitüntetések is előtte vannak, még felakasztják a testvérét, még csak írni készül a kapitalizmusról Szlovákiában, még egyszer el fogják őt temetni, miközben valóban és ismét örökké élni fog, és mindezt regényekbe foglalják, és kantáták zengik majd, és a munkába vetett hit válik majd kánonná.

És így szól Heródes: Ki az a gyermek, az a király, látni akarom.

A Szentírás tudorai felütközték könyvüket, és ujjukkal ráböknek a térképen Betlehemre. Ezalatt a király Józseffel és anyjával egy másik országba menekül.

Tóth László fordítása